

ეკონომიკური კრიზისების პრევენცია

თეა ბიძინაშვილი

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

პაატა მემიძე

სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ეკონომიკური კრიზისი ეს ის პროცესია რომლის აღმოსაფხვრელად სახელმწიფო მზად უნდა იყოს ნებისმიერ დროს თუ ასე არაა მაშინ ემზადებოდეს და ქმნიდეს წინა პირობას დროული რეაგირებისთვის. კრიზისი არის ჯანსაღი ეკონომიკის თანმდევი პროცესი როცა ეკონომიკა აღწევს პიკს ამ მომენტში შესაძლებელია იფეთქოს და სწორედ ამ დროს უნდა შეხვდეს ქვეყანა ყოველმხრივ მომზადებული. სწორედ ამიტომ უნდა ვიცოდეთ შესაძლებელია ეკონომიკური კრიზისის მართვა თუ პირიქით უნდა ველოდოთ მის დამანგრეველ შედეგებს და ყველაფერი ამის შემდგომ დასტაბილურდება?! საინტერესოა რამდენ ახდენს გავლენას პოლიტიკური საზოგადოება ამ ყველაფერზე. პირები რომელთა ხელშია სადავეები და ძლიერი იარაღი უჭირავთ ხელში. როგორი უნდა იყოს მათი მოქმედება და რამდენად გრძნობენ ისინი ეკონომიკის გასაჭირს, სწორედ ეს ყველაფერი იძლევა საშუალებას ეკონომიკური კრიზისის წინააღმდეგ პრევენციული ღონისძიებების გასატარებლად. დღეს გლობალიზაცია იძლევა საშუალებას ჩვენი სახელმწიფოს გასაჭირი გავუზიაროთ სხვებს და მივიღოთ მათგან შესაბამისი პასუხები.

ABSTRACT

Economic crisis is a process that the government should be ready to eliminate at any time, if not, prepare and create the preconditions for a timely response. Crisis is a process of a healthy economy. When the economy reaches its peak, it is possible to explode at this moment, and it is at this time that the country should be prepared in every way. That is why we need to know whether it is possible to manage the economic crisis or, on the contrary, we should wait for its devastating consequences and everything will stabilize after that?! It is interesting how much influence the political society has on all this. Those who hold the reins and powerful weapons in their hands. What should be their action and how much they feel the distress of the economy, all this gives the opportunity to take preventive measures against the economic crisis. Today, globalization makes it possible to share the plight of our state with others and receive appropriate responses from them.

* * * *

შეიძლება თუ არა კრიზისის თავიდან აცილება?! როგორც ცნობილია ეკონომიკური კრიზისების მოლოდინი მუდმივად არსებობს. შესაბამისად, მათი პროგნოზირება შესაძლებელია და ამ მიზნებისათვის მრავალ ქვეყანაში სპეციალური სამსახურებიც არის შექმნილი. ცნობილია ის ეკონომიკური ინდიკატორებიც, რომლებზე დაკვირვება იძლევა კრიზისის მოსალოდნელობის პროგნოზირების საშუალებას. განვითარებულ საბაზრო მაკროეკონომიკურ სისტემებში შექმნილია სპეციალური სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინსტიტუტები, რომელთა მეშვეობით ხორციელდება კრიზისების თავიდან აცილების ღონისძიებები. არც ის უნდა დაგვავიწყდეს „ეკონომიკური განვითარების ძირითად ნამყვან ძალას წარმოადგენს ყველა ადამიანისათვის დამახასიათებელი სწრაფვა ძალაუფლებისაკენ“.¹

კრიზისის თავიდან აცილება შეიძლება, თუ კრიზისების პოლიტიკური მდგენელის მართვა იქნება შესაძლებელი. ამ უკანასკნელის მართვისათვის კი უმთავრესია - უარი ითქვას ხელისუფლების დაკომპლექტების გუნდურ პრინციპზე. მაგრამ სამწუხაროდ, ყველაზე დემოკრატიულ ქვეყნებშიც კი, ხელისუფლების დაკომპლექტება გუნდური პრინციპით ხდება, რაც თავისთავად არ არის დემოკრატიული. მეტიც, იგი ანტიდემოკრატიულია. ამის მიუხედავად, ხელისუფლების გუნდური პრინციპით დაკომპლექტების გამართლება იმ მოტივით ხდება, რომ ის ვინც პასუხისმგებლობას იღებს ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებზე, მასვე უნდა ჰქონდეს მთავრობის (და არა მარტო მთავრობის, არამედ პრაქტიკულად ხელისუფლების ყველა შტოს) დაკომპლექტების უფლება. რას ვღებულობთ შედეგად? „ნაპოლეონის სინდრომი“ ანუ მონური მორჩილება, რომლის გარეგნული მომხიბვლელობის ქვეშ ქვეყნის ინტერესები ითვლება. პლატონის სიტყვები რომ მოვიშველიოთ „სახელმწიფოში წარმოიქმნა სრული თავისუფლება, გულახდილობა და შესაძლებლობა: გააკეთო ის, რაც გსურს“. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ჭეშმარიტი სახელმწიფო მოღვაწისთვის სახელმწიფოს უზენაესობა, მისი ინტერესები უნდა იყოს უმთავრესი დანიშნულება, ის ქვეყნის კეთილდღეობისათვის უნდა იღვწოდეს.

1 მოვსესიანი ა. გ. ოგნიცევი ს. ბ. მსოფლიო ეკონომიკა ტომი I (თარგმნილი რუსულიდან შ. ვეშაპიძის მიერ) თბ., 2003 გვ. 89

რა ხდება რეალურ სამყაროში? „თუ უმაღლესი ხელისუფალი მართლაც ჭკვიანია, რისი ალბათობაც არც თუ ისე მაღალია, მაშინ დემოკრატიის საჭიროება არ არის და მისი გუნდის წევრებს მხოლოდ კარგი შემსრულებლობა მოეთხოვებათ, რისი საუკეთესო მაგალითიც ნაპოლეონ ბონაპარტეს გუნდი გახლავთ (აქედან „ნაპოლეონის სინდრომი“), ხოლო უახლოესი წარსულიდან იოსებ სტალინის გუნდი. „თუ უმაღლესი ხელისუფალი ჩვეულებრივი, ორდინალური ჭკუისაა, თუ მას იმდენი ჭკუა მაინც აქვს, რომ ჭკვიანი ხალხი შემოიკრიბოს გარშემო, რისი ალბათობაც ძალზე ცოტაა, მაშინ ქვეყანას, შეიძლება ითქვას, გაუმართლა. მაგრამ თუ მას ჰგონია, რომ ის ჭკვიანია და გადაწყვეტილებებს ერთპიროვნულად იღებს, მისი გუნდის წევრები კორუფციის ჭაობში იფლობიან და, თუ ეს დიდ ქვეყანაში ხდება, იწყება მსოფლიო საფინანსო კრიზისის ეკონომიკურში გადაზრდის პროვოცირება. ხოლო თუ ეს პატარა ქვეყნებში ხდება - მაშინ უფრო პოლიტიკურ კრიზისს აქვს ადგილი, ცალკეულ, ძალზე იშვიათ შემთხვევებში, შესაძლოა მსოფლიო მასშტაბისაც“.²

თუ გავითვალისწინებთ, რომ დღემდე კაცობრიობის მთელი ისტორიის განმავლობაში ყველა ხელისუფალნი „ნაპოლეონის სინდრომით“ იყვნენ დაავადებულები, რეალურად კრიზისის თავიდან აცილება სააღბათოა. ისტორიას ახსოვს მაგალითი იმისა, თუ სახელმწიფოს გამოუჩნდა ჭკვიანი ხელისუფალი და მან მოინდომა ჭკვიანი ხალხის შემოკრება, მარტივად რომ ვთქვათ, ეს „მონდომება“ სიცოცხლის ფასად უჯდება. ამერიკის შეერთებული შტატების ახალგაზრდა პრეზიდენტმა ჯ. ფ. კენედმა 1963 წლის 18 ივლისს კონგრესს მოახსენა, რომ ფიქრობდა ცხოვრებაში გაეტარებინა რიგი ღონისძიებებისა ამერიკის ბიუჯეტის დეფიციტის ჩარჩოში მოქცევისათვის. კენედი აპირებდა აემალეებინა სამრეწველო საქონლის ექსპორტის დონე და დაედო პროცენტული გადასახადი ამერიკელ მოქალაქეთა მთელს საკუთრებაზე ქვეყნის საზღვრებს გარეთ. 15 პროცენტამდე გადასახადი უნდა შემოსულიყო ყოველწლიურად კაპიტალიდან, რომელიც ინვესტირებული იყო საზღვარგარეთ. ეს კი ძალიან ალიზიანებდა საერთაშორისო ბანკირებს. შთაბეჭქდავი და მავანთათვის გამაღიზიანებელი იყო ჯ. კენედის სიტყვები: თავისუფალი საზოგადოება, რომელსაც არ შეუძლია დაეხმაროს თავის ღარიბ უმრავლესობას, მას არ შესწევს უნარი გადაარჩინოს მდიდარი უმცირესობა. ადვილი მისახვედრია, რომ კენედის შეეძლო ქცეულიყო იმ ადამიანად, რომელიც საჭირო იყო, როგორც ხალხის

ჭეშმარიტი წარმომადგენელი. 1963 წლის 22 ნოემბერს კენედი დაღასში მოკლეს. მოკლა საკუთარმა მძღოლმა, რომელიც „თავდასხმიდან სამი კვირის შემდეგ გარდაიცვალა სწრაფმოქმედი კიბოთი, რომელიც მას ჩაუნერგეს“.³

მსოფლიო ბანკი და საერთაშორისო თანამშრომლობის ბანკი იქმნება იმისათვის, რათა ხელში აიღონ მთელი ეკონომიკა პლანეტის მასშტაბით. ცალკეული სახელმწიფოების დაუჯერებლად დიდი ყოველწლიური საწევრო შესატანი აღწევს მილიარდებს. „როგორც კი რომელიმე სახელმწიფოს საწევროს შეტანისას გაუჩნდება რაიმე პრობლემა, ეს მაშინვე იგრძნობა ამ ქვეყნის მშრომელ და უღარიბეს მოსახლეობაში“.⁴

იმის გამო, რომ ეკონომიკური კრიზისების დროს უამრავი კომპანია დახურვის საფრთხის წინაშეა, მთავრობები მათი სტიმულირების პრაქტიკას იყენებენ, მაგალითად, კომპანიებს აძლევენ სამთავრობო გარანტიებს ბანკებში წარსადგენად. სახელმწიფო ბიუჯეტის იმედად მყოფი ბანკები კი თავისუფლად გასცემენ კრედიტებს და, რაც ყველაზე უარესია, ხშირ შემთხვევაში სიცოცხლის უუნარო კომპანიებზე. ამ პრაქტიკით მთავრობების ეკონომიკის ზომბირებას უწყობენ ხელს იმის ნაცვლად რომ ეკონომიკა ტოქსიკური ნარჩენებისაგან გაათავისუფლონ, მათ არსებობას ბიუჯეტში გადამხდელების ხარჯზე ახანგრძლივებენ. ამის ნათელი მაგალითია ობამას მთავრობის 789 მილიარდ დოლარიანი ეკონომიკის სტიმულირების გეგმა და გერმანიის მთავრობის მიერ მსხვილი ავტომწარმოებისთვის გამოყოფილი მილიონები.

რა მოიტანა დახარჯულმა მილიარდებმა? თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ დღეს მთავრობები პრაქტიკულად კეინსიანური პოლიტიკის მიმდევრები არიან, ხოლო კეინსის თეორიის ამოსავალი დასაქმების ზრდა იყო, გამოდის, რომ ამ მილიარდებს ჯერჯერობით დიდი არაფერი მოუტანია. როგორც „შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის“ ექსპერტები აცხადებენ, მსოფლიოში უმუშევრობა კვლავ რეკორდულად მაღალ დონეზეა.

ამის ფონზე „საქართველოს მთავრობამ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია წარმოადგინა, რომლის მიხედვითაც 2020 წლისთვის ეკონომიკური პარამეტრების გაუმჯობესება იგეგმება. მაგალითად, 2009 წელს თუ ქვეყანაში მშპ ერთ სულ მოსახლეზე 5811,7 ლარს შეადგენს, 2020 წელს ის 13 ათასი ლარი უნდა ყოფილიყო, უმუშევრობა კი 15%-დან 12%-მდე უნდა შემცირებულიყო“.

2 აქუბარდია თ. ეკონომიკური კრიზისის ფინანსური და პოლიტიკური მდგენელი, თბ., 2009 გვ. 47

3 დობროლუბოვი ნ. XX საუკუნის ფარული ორგანიზაციები, „666“ („სატანის ახალი აღთქმა“, თბილისი 2001 გვ. 10

4 დობროლუბოვი ნ. XX საუკუნის ფარული ორგანიზაციები, „666“ („სატანის ახალი აღთქმა“, თბილისი 2001 გვ. 115

ფინანსური გლობალიზაცია იცავს ქვეყნებს ფინანსური კრიზისებისაგან და საშუალებას აძლევს მათ პრობლემის დროს სხვა სახელმწიფოების დახმარებით ისარგებლონ. თუმცა, ფინანსური გლობალიზაციის დადებით მხარეებთან ერთად, მის უარყოფით თვისებებზეც საუბრობენ. ფინანსური ბაზრების ასეთი ინტენსიური და მჭიდრო კავშირის პირობებში არც ერთი ქვეყანა არ არის დაზღვეული ე. წ. „დომინოს პრინციპისგან“, ანუ როდესაც ერთ ქვეყანაში შექმნილი ფინანსური პრობლემები

ყველა მის პარტნიორზე ვრცელდება. თუმცა დღეს უკვე აქაც წარმოიშვა რიგი პრობლემები, პანდემიის პერიოდმა აჩვენა, რომ როცა პრობლემის წინაშე დგება ყველა ქვეყანა იქ სხვის დასახმარებლად აღარ სცალია არც ძლიერ წამყვან ქვეყნებს და მითუმეტეს არც სუსტი ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოებს. მთელი მსოფლიო დადგა კრიზისის წინაშე და ყველა ცდილობდა საკუთარი ეკონომიკის გაჯანსაღებას, არცერთი ნაბიჯი არ გადადგმულა სუსტი ეკონომიკის მქონე ქვეყნების დასახმარებლად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მოვსესიანი ა. გ. ოგნივცევი ს. ბ. მსოფლიო ეკონომიკა ტომი I (თარგმნილი რუსულიდან შ. ვეშაპიძის მიერ) თბ., 2003 გვ. 89.
2. პაპავა ვ. „საქართველოს ეკონომიკა“, გამომცემლობა ინტელექტი, თბილისი, 2015.
3. დობროლუბოვი ნ. XX საუკუნის ფარული ორგანიზაციები, „666“ („სატანის ახალი აღთქმა“, თბილისი 2001 გვ. 10
4. უეილი, დევიდ ნ. - ეკონომიკური ზრდა // თბილ. უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2016.